

УДК 657.471.1:656.2

Г. С. П'ЯТИГОРЕЦЬ^{1*}, Ю. К. ПИЛИПЕНКО¹

^{1*}Каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. пошта asp2008@ua.fm

¹ каф. «Облік, аудит та інтелектуальна власність», Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, вул. Лазаряна, 2, Дніпропетровськ, Україна, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. пошта tayjulia@bk.ru

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЯХІВ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Мета. Сучасні ринкові відносини вимагають удосконалювання практики управління витратами підприємств з урахуванням особливостей перехідного періоду і міжнародного досвіду. Це дозволить максимізувати прибуток і мінімізувати витрати, забезпечувати достатній рівень рентабельності. Робота присвячена визначенню шляхів оптимізації експлуатаційних витрат залізниць України в умовах реформування. **Методика.** Дослідження на основі аналізу робіт вітчизняних та закордонних економістів із проблем формування, аналізу і планування витрат підприємств залізничного транспорту, а також законодавчих актів України та статистичних даних про роботу залізничного транспорту. **Результати.** В умовах ринкової економіки функціонування підприємства актуалізує проблему раціонального витрачання ресурсів, докорінного поліпшення управління витратами для забезпечення конкурентоспроможності перевезень на залізниці. **Наукова новизна.** Набув подальшого розвитку системний підхід до визначення основних напрямків впровадження комплексної системи управління витратами на залізничному транспорті в умовах реформування. **Практична значимість.** Застосування різних підходів дозволить обґрунтувати економічну доцільність витрат залізничного транспорту в умовах його реформування.

Ключові слова: витрати; оптимізація; управління; системний підхід; залізничний транспорт; реформування

Постановка проблеми

Кризовий стан економіки України, недосконале законодавство, нестабільна політична ситуація загострюють ситуацію внутрішніх проблем залізничної галузі. На сьогодні комплекс заходів, що передбачається урядом України для стабілізації економіки, об'єктивно вимагає переходу всіх підприємств і галузей до противитратних методів господарювання, спрямованих на зменшення собівартості продукції, робіт, послуг.

Одним із основних напрямків підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності залізничного транспорту є забезпечення високої якості обслуговування клієнтів і розширення ринку транспортних послуг. Ефективна діяльність залізниць залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що вимагає удосконалення методів управління витратами з метою їх адаптування до особливостей роботи підприємств транспорту. Вирішення проблеми підвищення наукового рівня управ-

ління витратами є необхідною передумовою подальшої успішної реалізації системи управління витратами на залізничному транспорті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Дослідженням витрат залізничного транспорту займалися такі видатні учені-економісти, як І. Бланк, К. В. Дорофійенко, П. Іванюта, Р. Купер, В. Лебедева. Безпосередньо на залізничному транспорті ці питання вивчені в роботах І. Аксьонова, В. Галабурди, В. Диканя, О. Дейнеки, В. Дмитрієва, К. Друрі, О. Журавля, Ю. Кулаєва, В. Орлова, Л. Позднякової, Н. Смехової, М. Макаренка, М. Потетюєвої, Ю. Цветова, О. Чудова, Н. Якименко. Різні аспекти формування, обліку та аналізу витрат висвітлено в працях таких видатних зарубіжних учених-економістів, як С. Брю, Д. Вільям, К. Друрі, К. Макконелл, П. Самуельсон, Е. Нордхаус, Дж. Фостер, Ч. Хорнгрен.

Роботи вказаних вище авторів містять ґрунтовний матеріал для подальших досліджень.

Розкриваючи питання оптимізації витрат, вчені стверджують: реальним напрямом зменшення витрат є удосконалення системи управління ними, основним завданням якої є розробка і реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей.

Досліджуючи розвиток наукової думки та сучасний стан проблеми щодо витрат залізничного транспорту, можна дійти висновку, що потребує подальшого розвитку системний підхід до управління витратами підприємств за умов динамічного і конкурентного ринкового середовища.

Постановка завдання

У статті поставлено завдання обґрунтувати необхідність подальших досліджень у сфері оптимізації витрат залізничного транспорту, розкрити особливості управління витратами на залізничному транспорті, використовуючи системний підхід, та визначити основні напрямки удосконалення управління витратами на підприємствах залізничного транспорту. Важливим питанням є необхідність вдосконалення наявних інструментів управління, а також розробка нових, що відповідатимуть сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств для ефективного управління у цілому й витратами зокрема.

Виклад основного матеріалу

Витрати - це виражені у грошовій формі витрати різних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу і розподілу продукції, товарів [6]. Витрати підприємств істотно залежать від динаміки і структури обсягів виробництва та реалізації продукції.

Управління витратами — це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження. Воно є важливою функцією економічного механізму будь-якого підприємства [5]

Виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг на залізничному транспорті, як і в інших галузях виробництва, пов'язано з певними витратами. В процесі виробництва проду-

кції, виконання робіт та надання послуг затрачується праця, використовуються засоби праці, а також предмети праці. Всі ці витрати на виробництво виражені в грошовій формі й утворюють виробничу собівартість продукції (робіт, послуг). Тому контроль над витратами виробництва ринкової економіці є основною ланкою, а бухгалтерський облік та аналіз витрат на виробництво веде до зниження витрат і тим самим сприяє збільшенню прибутку.

В сучасних умовах подальше реформування залізничного транспорту, у ході якого передбачається відокремлення природно-монопольного сектора (інфраструктури) від потенційно конкурентного (експлуатації) і створення у сфері експлуатації конкурентного середовища, вимагає розподілу витрат між вантажними та пасажирськими перевезеннями. А, отже, виникає як наукова, так і практична потреба в забезпеченні єдиних методологічних засад організації та ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності відповідно до Закону України від 16.07.1999 № 996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», з урахуванням вимог Директиви ЄЕС № 91/440 щодо структурного розподілу витрат з надання транспортних послуг та витрат на утримання інфраструктури залізничного транспорту та пункту 5 Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 № 651-р, щодо розмежування в системі залізничного транспорту природно-монопольного і конкурентного секторів, створення умов для демонополізації окремих сфер діяльності галузі та розвитку конкуренції, забезпечення доступності інфраструктури залізниць для користувачі [3].

Досягнення високих результатів діяльності підприємства неможливе без ефективного управління витратами на виробництво і реалізацію продукції. Ринкові умови створили ситуацію, при якій транспортні послуги можуть надавати підприємства різної форми власності. Для них необхідно чітко обґрунтувати плату за користування інфраструктурою, а це неможливо, оскільки існує традиційне ділення господарської діяльності залізничного транспорту за галузевими господарствами, яке не відповідає сучасним вимогам відповідно до затвердженої Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту. Звідси виникла необ-

хідність здійснити розділення основної діяльності залізничного транспорту на окремі самостійні види економічної діяльності:

- пасажирські перевезення у внутрішньоде-ржавному та міжнародному сполученнях;
- пасажирські перевезення в приміському і регіональному сполученнях;
- вантажні перевезення;
- утримання інфраструктури;
- локомотивна тяга;
- ремонт рухомого склад [3].

Процес ринкової трансформації системи обліку та аналізу на виробничих підприємствах неадекватний сучасним вимогам. До основних стримуючих факторів належать: використання застарілих інструктивних і методичних матеріалів щодо організації обліку виробничих витрат; недостатня відповідність сучасним вимогам регламентування відображення витрат в існуючій нормативно-правовій базі; недосконалість первинних документів з обліку виробничих витрат.

Облікова політика та номенклатура калькуляційних статей витрат не завжди враховують специфіку виробництва підприємств. Додаткових досліджень вимагають проблеми обліку та розподілу загальновиробничих витрат; організація обліку витрат на базі комп'ютерних технологій; методики прогнозування витрат і визначення резервів зниження собівартості продукції. Вирішення цих проблем дозволить підвищити рівень організації бухгалтерського обліку витрат і ефективність управління діяльністю підприємства.

Вміння управляти саме витратами є вершиною успіху керівника. Інструментом цього вміння є класифікація витрат. Саме вона лежить в основі розуміння того, як ними управляти. Бухгалтерський облік, який здійснюється на підприємстві, є джерелом інформації, зокрема інформації про витрати діяльності суб'єкта господарювання. Від повноти, достовірності, законності та наукової обґрунтованості його і залежить не тільки теперішнє, але і майбутнє. Насамперед розглядається визначення та класифікація згідно з П(с)БО 16 «Витрати».

Сьогодні в Україні актуальною проблемою є оптимізація витрат, адже при спаді обсягу перевезень вони зростають швидкими темпами. Це зумовлено інфляційними процесами, що відбуваються в країні, зміною економічних нормативів, ослабленням уваги до виявлення внут-

рішньогосподарських резервів. Оптимізація рівня витрат є важливим завданням, але не основною метою управління витратами, оскільки може супроводжуватись зниженням якості перевезень та обслуговування. Тому основною метою управління витратами на підприємстві є оптимізація їх суми та рівня, що забезпечить високі темпи розвитку діяльності й досягнення передбачених обсягів прибутків. В ринковій економіці управління витратами як засіб досягнення високого економічного результату виробничо-господарської діяльності підприємства орієнтується не стільки на їх зниження, скільки на оптимізацію витрат виробництва всіх ланок управління [2].

Сучасні методи управління витратами характеризуються різноманітністю, наявністю декількох методик використання окремого методу як у межах підприємства, так і галузі, а більшість вчених виділяють тісний взаємозв'язок, перш за все, між функціями управління та методами управління витратами. В сучасній економіці в управлінні витратами використовують такі методи управління, як: директ-костинг (direct-costing), стандарт-кост (standard-cost), таргет-костинг (target-costing), абсорпшен-костинг (absorption-costing), кайзен-костинг (kaizen-costing), CVP-аналіз, кост-кілінг, бенчмаркінг витрат, LCC-аналіз, метод EVA тощо.

Удосконалення системи управління витратами повинне бути націлене на постійний пошук і виявлення резервів економії ресурсів, нормування їх витрат, планування, облік та аналіз витрат за їх видами, стимулювання ресурсозбереження і зниження витрат з метою підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Управління витратами на підприємстві залізничного транспорту припускає виконання всіх функцій, властивих управлінню будь-яким об'єктом; прогнозування, планування, організація, координація та регулювання, активізація та стимулювання виконання, облік, аналіз, контроль.

Висновки

В умовах важкої економічної ситуації в Україні стає очевидним необхідність вдосконалення системи управління витрат відповідно до потреб конкретного підприємства залізниці України.

В теперішній час функціонування підприємства актуалізує проблему раціонального витрачання ресурсів, докорінного поліпшення управління витратами для забезпечення конкурентоспроможності перевезень на залізниці. Зниження собівартості продукції є важливим чинником розвитку економіки підприємства, тому що вона відбиває ефективність використання ресурсів, результати впровадження нової техніки і прогресивної технології, вдосконалення організації праці, виробництва, управління.

Витрати підприємства є індикатором його діяльності: збільшення витрат може означати як зміни ситуації на ринку, так і недоліки у процесі перевезень. Чим економічніше підприємство використовує матеріальні, трудові та фінансові ресурси при виконанні робіт та наданні послуг, тим ефективніше здійснюється виробничий процес, тим більше буде прибуток і рівень рентабельності перевезень.

Управління витратами на залізничному транспорті необхідно здійснювати з урахуванням специфіки діяльності кожного господарства або підприємства.

Таким чином, питання управління витратами підприємств в усіх економічних формаціях є важливим та неоднозначним, нехтування яким може призвести до неефективного функціонування підприємства, галузі і у свою чергу взагалі економіки країни. З вищесказаного зрозуміло, що сьогодні проблема оптимізації витрат є актуальною для всіх рівнів управління.

міло, що сьогодні проблема оптимізації витрат є актуальною для всіх рівнів управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козир, О. М. Система управління витратами підприємств залізничного транспорту [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / О.М. Козир. – Харків, 2008. – 17 с.
2. Полішко, Т. В. Управління витратами підприємств залізничного транспорту [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: спец. 08.07.03 «Економіка та управління національним господарством» / Т.В. Полішко. – Харків, 2004. – 20 с.
3. Череп, А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання [Текст]: монографія / А.В. Череп; Запорізьк. нац. техн. ун-т. – 2-е вид., стереотип. – Харків: ІНЖЕК, 2008. – 358 с.
4. Турило, А. М. Управління витратами підприємства [Текст]: навч. посібник для студ. вищ. навч. заклад. / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. – К.: [б. и.], 2007. – 118 с.
5. Шульга, А. М. Себестоимость железнодорожных перевозок [Текст]: учебник для вузов жд. трансп. / А.М. Шульга, Н.Г. Смехова. – М.: Транспорт, 1985. – 279 с.
6. Сергієнко, М. М. Системно-ситуаційне управління витратами – Львів: Видавництво комерційної академії, 2004. – 338 с.

Г. С. ПЯТИГОРЕЦ^{1*}, Ю. К. ПИЛИПЕНКО¹

^{1*} Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. почта asp2008@ua.fm

¹ Каф. «Учет, аудит и интеллектуальная собственность», Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, ул. Лазаряна, 2, Днепропетровск, Украина, 49010, тел. (056) 373-15-69, ел. почта taujulia@bk.ru

НЕОБХОДИМОСТЬ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПУТЕЙ ОПТИМИЗАЦИИ РАСХОДОВ НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ

Цель. Современные рыночные отношения требуют совершенствования практики управления расходами предприятий с учетом особенностей переходного периода и международного опыта. Это позволит максимизировать прибыль и минимизировать расходы, обеспечивать достаточный уровень рентабельности. Работа посвящена определению путей оптимизации эксплуатационных расходов железных дорог Украины в условиях реформирования. **Методика.** Исследование на основе анализа работ отечественных и зарубежных экономистов из проблем формирования, анализа и планирования расходов предприятий железнодорожного транспорта, а также законодательных актов Украины и статистических данных о работе железнодорожного транспорта. **Результаты.** В условиях рыночной экономики функционирование предприятия актуализирует проблему рационального расходования ресурсов, коренного улучшения управления расходами для обеспе-

чення конкурентоспособности перевозок на железной дороге. **Научная новизна.** Получил дальнейшее развитие системный подход к определению основных направлений внедрения комплексной системы управления расходами на железнодорожном транспорте в условиях реформирования. **Практическая значимость.** Применение разных подходов позволит обосновать экономическую целесообразность расходов железнодорожного транспорта в условиях его реформирования.

Ключевые слова: расходы; оптимизация; управление; системный подход; железнодорожный транспорт; реформирование

G. S. PIATYGORETS^{1*}, Y. K. PYLYPENKO¹

^{1*} Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. (056) 373-15-69, e-mail asp2008@ua.fm

¹ Dep. «Accounting, Audit and Intellectual Property», Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Lazaryan St., 2, Dnipropetrovsk, Ukraine, 49010, tel. (056) 373-15-69, e-mail пошта tayjulia@bk.ru

A NECESSITY OF DETERMINATION OF WAYS OF COST OPTIMIZATION IN RAILWAY TRANSPORT IN THE CONDITIONS OF REFORMING

The purpose. The formation of market relations requires improvement of production cost management practices allowing for the transition period to a market economy and international experience. This will enable the company to maximize profits and minimize costs and ensure profitable the company. The work is devoted to defining the role of costs and optimization of the main activities in restructuring the railway transport. **Methods.** The research based on analysis of existing sources of cost accounting for the railway. **The Results.** In a market economy of the enterprise actualizes the problem of rational use of resources, radically improving cost management to ensure the competitiveness of railway transport. **Scientific novelty.** Approach of the systems purchased further development to determination of basic directions of introduction of complex control system by charges on a railway transport in the conditions of reformation. **The practical significance.** The introduction of different approaches will justify the economic feasibility costs of rail transport in terms of its reform.

Keywords: costs, optimization, management; restructuring of railway transport

Надійшла до редколегії 05.04.2015 р.

Стаття рекомендована до друку д-ром екон. наук, доц. Гненним О. М. та канд. екон. наук, проф. Атамасом П. Й.